

GLASBA IN AVTIZEM

BOJAN KOVAČIČ
Univerza v Mariboru, Pedagoška fakulteta
bojan.kovacic@um.si

Katarina Habe in Barbara Sicherl Kafol (ur.). (2020). *Glasba in avtizem*. Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani. (ISBN 978-961-253-256-7)

Znanstveno monografijo z naslovom *Glasba in avtizem* je v letu 2020 izdala in založila Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani. Monografijo sta uredili dr. Katarina Habe z Akademije za glasbo Univerze v Ljubljani in dr. Barbara Sicherl Kafol s Pedagoške fakultete Univerze v Ljubljani. Delo je strukturirano v šest poglavij, ki so nastala v avtorstvu oziroma soavtorstvu skupno enajstih avtorjev, in vključuje pregled velikega števila predvsem tuje literature s področja posebnih potreb (večinoma z ožjim fokusom na motnjah avtističnega spektra – MAS) ter s področja glasbe (nanašajoč se predvsem na glasbeno izobraževanje, učinke glasbe) in glasbene terapije. Posebno odliko tega dela vidimo v interdisciplinarnosti, ki jo bralec lahko razbere že iz naslova dela, vsekakor pa predstavlja rdečo nit celotnega dela. Monografija dosledno sledi uporabi znanstvenega aparata. Oblikovana teoretska izhodišča in predstavljene raziskave dopolnjujejo maloštevilne empirične raziskave pri nas, ki obravnavajo učinke glasbe na otroke z motnjami avtističnega spektra.

Glasbeno izobraževanje otrok in mladostnikov z motnjami avtističnega spektra v okviru splošnega ter glasbenega šolstva v Sloveniji je aktualna tema, ki mora biti deležna večje strokovne pozornosti in podpore. Nabor raziskav (predvsem tujih) in spoznanj o številnih pozitivnih učinkih glasbe kliče po vključevanju tovrstnih spoznanj v izobraževalne procese v okviru institucionalnega izobraževanja pedagoških in drugih strokovnih kadrov, ki v vzgojno-izobraževalnem procesu prihajajo v stik z učenci z motnjami avtističnega spektra.

Pričujočo monografijo vidimo kot pomemben nastavek za preučevanje specifik poučevanja glasbe in poučevanja preko glasbe otrok z motnjami avtističnega spektra v različnih izobraževalnih programih ter na različnih ravneh izobraževanja. Kaže se tudi potreba po oblikovanju didaktičnih priporočil, ki bi bila osnovana na glasbenih metodah poučevanja in učenja, oblikah pouka in prilagoditvah za otroke z motnjami avtističnega spektra in bi se nanašala na vsa tri glavna področja glasbenih dejavnosti: izvajanje, poslušanje in ustvarjanje glasbe.

Prvo poglavje avtoric Katarine Zadnik in Claudie Bajs je naslovljeno »Inkluzija otrok s posebnimi potrebami v glasbenih šolah – prepletanje glasbenega izobraževanja in glasbene terapije«. Poglavje predstavlja možnosti inkluzije na področju glasbenega šolstva in glasbeno terapijo kot eno izmed poti

inkluzije otrok s posebnimi potrebami v glasbene šole. Trenutno stanje na področju vključevanja otrok s posebnimi potrebami v programe glasbenega šolstva v Sloveniji ne zadošča načelom inkluzije, kar avtorici ugotavljata na podlagi aktualnih določil in smernic Evropske unije na področju inkluzivne vzgoje. Predstavljena je podrobna analiza glasbenega izobraževanja otrok s posebnimi potrebami v Avstriji in Nemčiji. Izpostavljeno je, da je za razvoj inkluzivne družbe v Sloveniji treba okrepiti izolirane primere posameznih šol, ki že vključujejo otroke s posebnimi potrebami. Jasno se kaže tudi potreba po opredelitvi skupin otrok s posebnimi potrebami na nacionalni zakonski ravni glasbenega šolstva. Avtorici skleneta, da, zlasti na področju glasbenega šolstva, slovenski prostor v primerjavi z evropskimi državami zaostaja na področju inkluzivne glasbene pedagogike. Zahteva po razmisleku o ureditvi in opredelitvi skupine učencev s posebnimi potrebami v nacionalnih dokumentih in ustreznih rešitvah v pedagoški praksi je vsekakor utemeljena.

Drugo poglavje z naslovom »Učinki glasbenega izobraževanja na psihični razvoj otrok z motnjami avtističnega spektra« je nastalo v soavtorstvu Urške Drogenik, Urbana Juharta in Jasne Klemenčič. Avtorji uvodoma opredelijo motnje avtističnega spektra (MAS), ki sodijo med vseživljenjske nevrološke razvojne motnje, ki se odražajo predvsem na področju socialnega razvoja in komunikacije. Teoretsko obravnavo usmerijo v glasbene preference otrok z motnjami avtističnega spektra, vlogo staršev pri glasbenem izobraževanju in glasbeni terapiji otrok z motnjami avtističnega spektra in v številne učinke glasbe, ki se nanašajo na: navezovanje socialnih stikov, samopodobo, usmerjanje pozornosti, razvoj govora ter prepoznavanje in izražanje čustev pri otrocih z motnjami avtističnega spektra. Namen raziskave, v kateri je sodelovalo 78 staršev otrok in mladostnikov z MAS, je bil ugotoviti, ali obstajajo razlike v navedenih učinkih glasbe, in sicer med otroki z MAS, ki obiskujejo glasbeno šolo, in tistimi, ki je ne. Kljub zaznanim trendom v prid otrokom, ki so oblikovali/obiskujejo glasbeno šolo, so se pomembne razlike potrdile le na področju samopodobe. Potrjena je bila hipoteza, ki pravi, da bodo starši otrok z MAS, ki obiskujejo glasbeno šolo, v povprečju višje ocenili učinek glasbe na otrokovo samopodobo kot starši otrok z MAS, ki glasbene šole ne obiskujejo. V zaključku poglavja avtorji predstavijo nekatere dodatne ugotovitve na vzorcu v zvezi z deležem diagnoze Aspergerjev sindrom, s komorbidnostjo z drugimi duševnimi motnjami oziroma zdravstvenimi težavami, izbiro inštrumenta v glasbeno šolo vključenih otrok, vključenostjo v glasbeno terapijo, poslušanjem glasbe v prostem času ipd.

Tretje poglavje avtorice Nuše Piber ima naslov »Primer dobre prakse glasbene inkluzije mladostnikov z motnjami avtističnega spektra v Sloveniji: glasbeni projekt Fantom iz opere«. Uvodoma se avtorica ukvarja z opredelitvijo ključne terminologije (motnja avtističnega spektra – MAS, avtizem, Aspergerjev sindrom) in izpostavi nekatere pogosto izražene značilnosti, nakar obravnavo usmeri v otroke z avtizmom in njihovo zanimanje za zvok ter pomen glasbene

vzgoje za napredovanje v razvoju otrok z MAS. Glavni namen poglavja je predstaviti akcijsko raziskavo, v katero je avtorica vključila štiri mladostnike z motnjami avtističnega spektra, ki se že več let glasbeno izobražujejo v inkluzivni glasbeni šoli Glasbeni center DO RE MI, ki deluje po načelih metode Edgarka Willemsa in po sistemu zvoki z namenom Adama Ockelforda. V raziskavi je šlo za petmesečno načrtno in sistematično spremljanje napredka štirih fantov, pianistov, starih od petnajst do enaindvajset let, in sicer pri pripravi in izvedbi devetih glasbeno-scenskih predstav *Fantoma iz opere*. Rezultati kažejo na napredek na vseh področjih spremljanja, in sicer na področjih prilagajanja in orientacije v okolju, komunikacije, ustreznosti vedenja na odru v skladu s pravili nastopanja in zapomnitve glasbenega gradiva. Pozitiven vpliv izvedbe glasbenega projekta na mladostnike se zrcali tudi v pozitivnih mnenjih staršev, zapisanih ob zaključku poglavja.

Četrto poglavje je naslovljeno »Glasbeno izobraževanje otrok in mladostnikov z motnjami avtističnega spektra: evalvacija projekta ŠIPK GIMAS«. Avtorici Kaja Korošec in Katarina Habe predstavita evalvacijsko študijo izvedbe študentskega inovativnega projekta, ki je potekal od februarja do junija 2019. V projekt je bilo vključenih deset študentov različnih študijskih smeri z dokončano vsaj nižjo glasbeno šolo, dve pedagoški mentorici s Pedagoške fakultete in Akademije za glasbo UL ter delovna mentorica, ravnateljica Glasbenega centra DO RE MI, in trinajst otrok z motnjami avtističnega spektra. Izvajalci projekta so po vsaki kontaktni uri z otrokom izpolnili oblikovane opazovalne lestvice in dnevnike. Vsebina ocenjevalnih lestvic se je nanašala na otrokovo delovanje pri individualnem pouku inštrumenta in na otrokovo delovanje pri skupinskem pouku solfeggia. Ustvarjeni dnevniški zapisi so vključevali zapiske o poteku pouka, delovanju otroka, interakciji z učiteljem in otrokovi vključenosti v skupino ter o razvoju njegovih/njenih glasbenih spretnosti. Pri večini otrok/mladostnikov se je pokazal napredek na področju čustvene in socialne kompetentnosti kot tudi na področju pozornosti. Pokazalo se je, da so bili pri mlajših otrocih učinki glasbenega izobraževanja opaznejši kot pri starejših. Avtorici v sklepu izpostavita navdušenje otrok nad glasbo, izjemno nadarjenost nekaterih otrok kot tudi pomen vztrajnosti in podpore.

Peto poglavje z naslovom »Glasbene sposobnosti otrok z motnjami avtističnega spektra« je pripravila Alja Lapuh. Teoretska izhodišča vključujejo pregled spoznanj, ki se nanašajo na razvoj glasbenih sposobnosti, slušno občutljivost, zaznavanje podrobnosti in celote, zaznavanje višine tona, dojetje glasbenega časa, glasbenoestetsko presojo in razumevanje čustev v glasbi pri otrocih z motnjami avtističnega spektra. Avtorica je v empirični raziskavi preučevala bazične glasbene sposobnosti otrok z motnjami avtističnega spektra in morebitni obstoj razlik v glasbenih sposobnostih med tistimi, ki obiskujejo glasbeno šolo, in tistimi, ki je ne, kot tudi morebitni obstoj razlik v bazičnih sposobnostih otrok z MAS in nevrotičnih otrok. V raziskavi je sodelovalo skupno 40 otrok, starih od 6 do 12 let, razdeljenih v štiri skupine (10 otrok z

MAS, ki se glasbeno izobražujejo po metodi Edgarja Willemsa, 10 nevrotičnih otrok, ki se glasbeno izobražujejo po metodi Edgarja Willemsa, 10 otrok z MAS, ki se glasbeno ne izobražujejo, 10 nevrotičnih otrok, ki se glasbeno izobražujejo v javni glasbeni šoli). Uporabljeni sta bila Gordonov test glasbene avdiacije in avdiometrični test, ki izhaja iz Willemsove pedagogike. Ugotovljeno je bilo, da otroci z Aspergerjevim sindromom (AS) v povprečju bolje rešujejo tonalni Gordonov test glasbene avdiacije kot otroci s Kannerjevim avtizmom (KA). Otroci z AS bolje razlikujejo osmine tona pri avdiometričnem testu kot otroci s KA. Tako otroci z motnjami avtističnega spektra kot nevrotični otroci dosegajo boljše rezultate na tonalnem Gordonovem testu glasbene avdiacije kot na ritmičnem. Kljub omejitvam raziskave, povezanim predvsem z velikostjo vzorca, avtorica podpre sklep, da glasbeno izobraževanje otrok z MAS ugodno vpliva na razvoj njihovih glasbenih sposobnosti ter da se lahko brez težav glasbeno šolajo.

Zadnje, šesto poglavje, z naslovom »Glasbena terapija za otroke in mladostnike z motnjami avtističnega spektra«, je nastalo v soavtorstvu Veronike Rogelj in Polone Štule. Avtorici predstavitava glasbeno terapijo kot učinkovito metodo obravnave otrok z motnjami avtističnega spektra (MAS). Povzemata, da se glasbena terapija (GT) pri otrocih z MAS pogosto uporablja za doseganje pozitivnih sprememb na področjih socialne interakcije, komunikacije, kognitivnih funkcij, izražanja čustev, vedenja in specifičnih področjih posameznikovega delovanja. Opravljen je pregled številnih raziskav, ki potrjujejo različne učinke glasbene terapije pri otrocih/mladostnikih z motnjami avtističnega spektra. Podrobno so predstavljeni tudi nekateri možni glasbenoterapevtski pristopi pri delu z otroki z MAS. Poudarjen je pomen dela s starši otrok/mladostnikov z motnjami avtističnega spektra pri glasbeni terapiji. Priporoča se družinska glasbena terapija, saj, tako navajata avtorici, bistveno pripomore k otrokovemu razvoju ter k opolnomočenju staršev. Avtorici sta opravili tudi pogovor z glasbeno terapevtko Špelo Loti Knoll (Inštitut Knoll za glasbeno terapijo in supervizijo), ki ima večletne izkušnje pri delu z otroki z MAS. Zapisani so nekateri ključni poudarki kot npr., da je najizrazitejši napredek pri glasbeni terapiji otrok z MAS na socialnem področju, da je pri glasbeni terapiji glasba sredstvo in ne cilj, da je ključno tudi delo s starši otrok z MAS itd.

Monografija je aktualna, ima močno edukativno funkcijo in bralcu ponuja širok vpogled v obravnavano tematiko. Predstavlja pomemben prispevek k strokovnemu in znanstvenemu polju in predstavlja odlično izhodišče raziskovalcem pri zasnovi tovrstnih interdisciplinarnih raziskav, ki bodo, tako upamo, sledile tej monografiji.